

Een goed verhaal over migratie

door Laurens Wijmenga

Toen Paulus in een houten bootje aanspoelde op het strand van Malta werd hij met open armen ontvangen. Een warm vuurtje aan het strand werd gevolgd door een vijfsterrenverblijf op het landgoed van de gouverneur. ‘Ze waren buitengewoon vriendelijk voor ons’, schrijft hij erover in Handelingen. Paulus’ ontvangst op Malta wordt wel aangehaald als vroeg voorbeeld van een Europese welkomstcultuur voor migranten. Een cultuur met christelijke wortels. ‘Alles wat je gedaan hebt voor de minste van mijn broeders, hebben jullie voor mij gedaan’, sprak Jezus immers. Teksten als deze vormen volgens velen een aansporing om de vreemdeling in de poort gastvrij te ontvangen.

De ChristenUnie neemt deze aansporing serieus. Laatste wapenfeit: het generaal pardon voor gewortelde asielkinderen na een maandenlang ‘kerkasie’. Er zijn bovendien al jaren warme banden tussen de ChristenUnie en lobbyorganisaties Vluchtelingenwerk en Defence for Children. Asielactivisten Antonie Fountain en Rikko ‘We-gaan-ze-halen’ Voorberg kennen de wegen binnen de partij. Kader, achterban en politici trekken op het eerste gezicht eensgezind op. Moties als *Overplaatsing van vluchtelingen uit Lesbos* (2018) of *Verbetering asielbeleid coalitie* (2017) halen steevast ruime meerderheden op partijcongressen. Gesloten gelederen helpen de partij om in de politieke loopgraven met een duidelijke en eensgezinde boodschap het verschil te maken.

Maar de eensgezindheid zou wel eens kleiner kunnen zijn dan ze lijkt. Illustratief is de commotie binnen de partij rondom het essay van WI-directeur Wouter Beekers over het nieuwe nationalisme.¹ Ook op interne partijbijeenkomsten blijkt er een grote diversiteit aan visies op migratie. Leden klimmen regelmatig in de pen en zoeken het debat op in *Groen*, het opinieblad van de partij. Er wordt kritiek geuit op de migratiekoers van de partij die als ‘naïef’ en ‘links’ wordt beoordeeld. Anderen bespeuren juist een verrechtsing van de partij onder druk van Wilders en consorten. In het interne gesprek over migratie wordt naar een nieuw evenwicht gezocht. Die zoektocht is niet vrijblijvend. Een volgende vluchtelingen-crisis zou wel eens een struikelblok kunnen worden voor de partij. ‘We moeten ons verhaal over migratie op orde krijgen voor de volgende verkiezingen’, hoor je soms verzuchten in de burelen van de ChristenUnie.

AUTEUR
Laurens Wijmenga
is algemeen wetenschappelijk
medewerker bij het
Wetenschappelijk Instituut
ChristenUnie.

In dit essay worden de contouren van een nieuw evenwicht in het denken over migratie stapsgewijs verkend. Kunnen we, als partij, een breed gedragen *en* onderscheidende visie op migratie formuleren? Maar we beginnen met een schets van het huidige politieke debat. Waar loopt het front?

Het front

Op 28 juli 1951 werd in het Paleis der Naties te Genève geschiedenis geschreven. Vertegenwoordigers van zesentwintig landen ondertekenden een verdrag dat zou uitgroeien tot een icoon van mensenrechten. De ondertekenaars verplichtten zich in het *VN-verdrag betreffende de status van vluchtelingen* geen vluchtelingen terug te sturen naar landen waar ze vervolging hebben te vrezen. Het verdrag vormt anno 2020 het belangrijkste kader van het Nederlandse asielbeleid.

De juridische bescherming die dit verdrag biedt aan vluchtelingen, bieden de verdragen van Rome (1957), Schengen (1985) en Amsterdam (1992) aan arbeidsmigranten binnen Europa. Ze garanderen vrij verkeer van werknemers binnen de Europese Unie, ongehinderd door controles aan de binnengrenzen.

Lang waren deze verdragen onomstreden. Ze belichaamden waarden die breed gedeeld werden: gastvrijheid voor vluchtelingen en gelijke economische kansen voor alle Europese burgers. Die vanzelfsprekendheid is voorbij. De PVV en het Forum voor Democratie willen het vluchtelingenverdrag opzeggen en de Europese Unie verlaten. De roep om de nationale controle over onze grenzen te herstellen klinkt luider en luider, en niet meer exclusief van uiterst rechts. Want ook middenpartijen CDA en VVD willen het vluchtelingenverdrag ‘bij de tijd brengen’. En van linkerszijde lanceerde de SP – samen met de ChristenUnie – een plan om het vrije verkeer van arbeidsmigranten in Europa te beperken.²

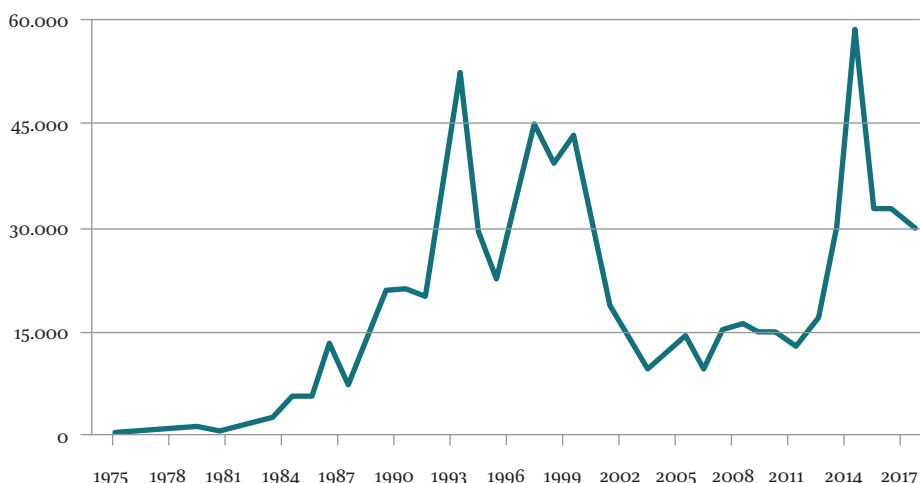
Een restrictiever migratiebeleid volgt vaak na een grote instroom.³ En die is er geweest: niet minder dan 432.000 migranten vestigden zich het afgelopen decennium in Nederland: de groei van onze bevolking is daar grotendeels

aan toe te schrijven.⁴ De beweging naar meer grip op migratie is echter niet slechts een kwestie van aantallen. Ze staat in verband met opkomend nationalisme in Europa, met spraakmakende figuren als Wilders, LePen, DeWinter en Orbán. Deze nationalisten beschouwen de wereld als een samenstel van soevereine staten die zelf bepalen wie hun grondgebied betreedt.

Een bekende representant van deze nationalistische visie is de Britse journalist Douglas Murray. In *Het opmerkelijke einde van Europa* (2019) trekt hij van leer tegen de politici die verantwoordelijk zijn voor het migratiebeleid in Europa. Migratie is ons – volgens Murray – overkomen doordat politici wegkeken en de schaal en gevolgen van migratie keer op keer schromelijk onderschatten. Niets minder dan de Europese joods-christelijke cultuur staat volgens hem op het spel. Deze cultuur is de spirituele bron van democratie en mensenrechten, zo brengt hij ons fijntjes in herinnering. Ze zal volgens Murray de massa-immigratie uit moslimlanden niet overleven.

Aan de andere kant van het front staan zij die restrictiever migratiebeleid zien als een stap terug in de tijd. Volgens deze mensen – laten we ze kosmopolieten noemen – wordt de wereld onvermijdelijk kleiner door onderlinge contacten in de vorm van handel, toerisme en migratie. Migratie biedt juist kansen voor welvaarts-groei en ontmoeting tussen culturen. Een vooraanstaand kosmopoliet is de Canadese professor Joseph Carens. In *The Ethics of Immigration* (2013) beschrijft hij het huidige, relatief liberale migratiebeleid in het Westen als logisch uitvloeisel van onze democratische grondbeginselen. Deze beginselen, zoals gelijkheid voor de wet en vrijheid van godsdienst, zijn vastgelegd in grondwetten en internationale verdragen. Een consequente toepassing van deze beginselen

Asielverzoeken 1975-2018

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Asielverzoeken, nationaliteit, vanaf 1975

betekent volgens Carens dat ook de resterende regels voor migratie zullen verdwijnen. Het opheffen van grenzen heeft ook enorme economische voordelen, zo stelt bijvoorbeeld de Amerikaanse econoom Bryan Caplan. Door vrije migratie zal de wereldeconomie bloeien en zal de economische ongelijkheid tussen Noord en Zuid verdwijnen.

Deze massieve visies zijn sturend voor het huidige debat over migratie. In het geweld van het gepolariseerde debat hebben de standpunten van liberale of sociaaldemocratische middenpartijen weinig gewicht. Binnen deze politieke stromingen wordt te verschillend gedacht over migratie om dergelijke stevige geluiden te laten horen. Ook het christelijk-politieke denken, dat vaak een ‘derde weg’ wees in politiek-maatschappelijke vraagstukken, kan dit nu minder gemakkelijk.

Maar elk front kent een niemandsland, een grijs gebied dat niet behoort aan een van de strijdende partijen. En wellicht is deze neutrale zone groter dan we denken. Als het gaat om migratie herkennen veel mensen in zichzelf zowel nationalistische als kosmopolitische gevoelens. Er zijn bovendien verschillende vormen van migratie, die elk een eigen palet aan reacties oproepen.

Grijstinten

‘Migratie is van alle tijden.’ Deze gemeenplaats komt al snel op tafel, wanneer we spreken over migratie. Inderdaad, zolang er mensen zijn, hebben ze de behoefte zich te verplaatsen. Mensen migreerden en migreren echter om uiteenlopende redenen naar Nederland. In de recente geschiedenis zijn ten minste drie grote categorieën migranten te onderscheiden.

Een eerste categorie – die vaak wordt overgeslagen – zijn zogeheten ‘repatrianten’. Ongeveer 450.000 Nederlandse staatsburgers vervuilden in de naoorlogse periode de voormalige koloniën Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen voor het ‘vaderland’. Hoewel de Nederlandse overheid niet zat te wachten op deze mensen, kon zij weinig doen om hun komst te beletten. Inmiddels is deze stroom migranten uit overzeese delen van het Koninkrijk zo goed als opgedroogd.

Veel zichtbaarder in het publieke debat zijn vluchtelingen. Zij kunnen doorgaans op meer begrip en compassie rekenen dan andere migranten. Migratiebeleid bestaat dan ook voor een belangrijk deel uit het vaststellen of iemand vluchteling is. Die status heeft namelijk belangrijke juridische consequenties. Vluchtelingen hebben niet alleen recht op verblijf, maar ook op dezelfde voorzieningen als autochtone burgers: uitkeringen, sociale huurwoningen, gezondheidszorg en onderwijs. Vanaf de jaren tachtig is het aantal asielzoekers toegenomen van jaarlijks honderden naar tienduizenden, met pieken door de conflicten in voormalig Joegoslavië (1994) en Syrië (2015).

Minder dan de helft van de asielverzoeken wordt ingewilligd, maar toch blijft een ruime meerderheid van de aanvragers na afwijzing in Nederland.⁵ Pogingen om uitgeprocedeerde asielzoekers tot vertrek te bewegen blijken keer op keer ineffectief. Niet alleen omdat uitgeprocedeerden zelf – begrijpelijkerwijs – niet staan te springen om te vertrekken, maar ook omdat opeenvolgende kabinetten om economische of diplomatieke redenen terugschrikken voor het uitoefenen van politieke druk op de landen van herkomst.

Hoeveel aandacht ze ook krijgen, ook vluchtelingen vormen momenteel niet de grootste stroom migranten. De aantrekkingskracht van onze arbeidsmarkt is veruit de belangrijkste reden voor migranten om zich in ons land te vestigen.⁶ Een nuancerende opmerking is daarbij op zijn plek: ook bij veel asielzoekers spelen economische motieven een rol. Dat asielzoekers binnen Europa een duidelijke voorkeur hebben voor het welvarende Noordwest-Europa illustreert dit. Dit is een reden om niet al te dogmatisch met deze begrippen om te gaan.

Arbeidsmigratie begint vaak als tijdelijk verblijf van een kleine groep, maar eindigt regelmatig met een omvangrijke gemeenschap die zich permanent vestigt. Een sprekend voorbeeld is de zogeheten gastarbeid uit Turkije en Marokko. In 1973, toen de actieve werving stopte, waren er slechts enkele tienduizenden gastarbeiders. Door gezinshereniging⁷ – een onderbelichte vermenigvuldiger van migratie –, door huwelijkspartners uit het land van herkomst en door een hoog kindertal, groeide de gemeenschap snel. Tweede en derde generaties meegerekend, telde Nederland in 2019 ongeveer 400.000 mensen met een Marokkaanse en een even grote groep met een Turkse migratieachtergrond.

En de arbeidsmigratie naar Nederland gaat door. De 180.000 Poolse werknemers vormen momenteel de grootste groep arbeidsmigranten, op afstand gevolgd door circa 46.000 Duitsers en kleinere aantallen Belgen en Roemenen.⁸ Naast een beperkte groep kennismigranten en studenten gaat het voornamelijk om ‘handjes’ voor onze fabrieken, kassen en distributiecentra.

Het dekolonisatieproces was historisch uniek, maar dat geldt niet voor de andere twee oorzaken van migratie. Hoogleraren Leo Lucassen en Hein de Haas benadrukken daarom consequent de continuïteit van migratie. Hugenoten, Belgische vluchtelingen, Italiaanse schoorsteenvegers en Poolse bouwvakkers: ze zijn allemaal deel van dezelfde onstuitbare stroom migranten.⁹ De gevolgen van migratie worden, volgens Lucassen en wie op zijn lijn zitten, door politici van rechts stevast te negatief geïdentificeerd. Overheidsbeleid om migratie af te remmen is volgens hen op zijn best matig effectief.

Maar er is ook een ander geluid. Wetenschappers zoals Paul Scheffer en Oxford-econoom Paul Collier beklemtonen juist de uniciteit en het ontwrichtende karakter van de huidige migratie. Die brengen zij in verband met een door bedrijven en liberale politici gestuurd proces van ‘ontgrenzing’. Een proces dat ook weer omkeerbaar is, zo redeneren zij. In ieder geval, zo stellen Scheffer en wie zijn denktrant volgen, moet migratiebeleid een democratisch gelegitimeerde keuze zijn. Het liefst in de vorm van een hanteerbaar quotum voor migranten.

Over één ding is iedereen het eens. Het huidige karakter van migratie wordt bepaald door het proces van globalisering, ook wel het ‘krimpen van de wereld’ genoemd.¹⁰ Migratie is weliswaar van alle tijden, maar de aard en omvang van migratie zijn wel degelijk veranderd. Nooit eerder in de geschiedenis waren mensen zo goed op de hoogte van wat zich elders in de wereld afspeelt en welke mogelijkheden het rijke, democratische Westen biedt. Een exodus naar het Westen is het resultaat. De achterblijvers krijgen te maken met de gevolgen, zowel in positieve als in negatieve zin.

Hoe valt de som van de gevolgen van migratie uit? Er zijn berekeningen die tonen dat de financiële balans voor Nederland van de Turkse en Marokkaanse gastarbeid (waarschijnlijk) en van vluchtelingen (vermoedelijk) negatief is.¹¹ Alleen al het stellen van de vraag naar de gevolgen van migratie heeft echter politieke consequenties. Ze kan immers leiden tot de roep om deze mensen terug te sturen. Maar de focus op het nut van migratie is op zijn minst eenzijdig: de waarden ‘gerechtigheid’ en ‘barmhartigheid’ zijn niet minder relevant. Over de verschillende ethische kanten van migratie gaat het volgende deel van dit essay, te beginnen bij de gesprekken die daarover worden gevoerd binnen de ChristenUnie.

Christelijk-sociale verlegenheid

De ChristenUnie heeft ook op het thema van migratie altijd gezocht naar een ‘hoopvol, realistisch’ standpunt. Haar voorgangers, de RPF en het GPV, waren voorstanders van ruimhartige gastvrijheid voor vluchtelingen, in het bijzonder voor vervolgd christenen. Discriminatie van aanwezige arbeidsmigranten werd afgekeurd, maar de stroom van nieuwe arbeidsmigranten moest wel beteugeld worden.

Grosso modo is dit nog steeds de lijn van de ChristenUnie. Maar wie partijleden achter de schermen bevrageet, zal merken dat deze lijn lang niet ieders steun krijgt.¹² De volle breedte van het migratiedebat blijkt binnen de ChristenUnie vertegenwoordigd. De ChristenUnie kent zowel ‘Scheffers’ als ‘Lucassens’: mensen die vooral individuele motieven achter migratie zien, tegenover hen die kapitalisme en kolonialisme als grondoorzaken van migratie aanwijzen. Sommigen van de laatste groep

beschouwen migratie als een soort historisch karma: ‘zij zijn hier, omdat wij daar waren’. Of: ‘migranten volgen het kruimelspoor van de rijkdom die hen ontnomen is.’¹³ Volgens de eerste groep is dit denkschema echter simplistisch, moralistisch en bovendien aantoonbaar onjuist. De ook voor migranten aantrekkelijke Westerse welvaart en vrijheid zijn volgens hen de vruchten van onze eigen, door de eeuwen heen opgebouwde instituties.

Ook de gevolgen van migratie beoordelen we in de ChristenUnie verschillend. Er zijn bij sommigen zorgen over de sociale gevolgen van migratie en het feit dat we niet de ‘echt kwetsbare mensen’ opvangen. Anderen vinden dit veel te negatief: ‘Migratie wordt geproblematiseerd terwijl het ook veel goeds heeft gebracht, zoals economische groei en kennis, verrijking in cultuur, eten en muziek.’ Als er al problemen zijn, dan komen die volgens hen niet door migratie zelf, maar door mislukt integratiebeleid uit het verleden.

Als we de probleemanalyse al niet delen, is het niet vreemd dat ook de ideeën over het te volgen migratiebeleid uiteenlopen. Voorstellen als een quotum voor vluchtelingen of gereguleerde arbeidsmigratie uit Afrika worden door de een als *de* weg vooruit bestempeld, maar zijn volgens de ander volstrekt naïef of moreel verwerpelijk.

Op sommige punten lijken we elkaar wel te vinden. Zo krijgt een zogeheten Marshallplan voor Afrika binnen de ChristenUnie vrijwel alle handen op elkaar. De gedachte is dat door een programma van ontwikkelingshulp, handel en militaire missies de grondoorzaken van irreguliere migratie worden aangepakt. Of dat echt zo werkt, is nog maar de vraag. ‘Verwacht er geen wonderen van’, is de boodschap van een recente studie van het ministerie van Buitenlandse Zaken naar het effect van ontwikkelingssamenwerking op migratie.¹⁴

Een algemeen punt van overeenstemming is de wens om meer controle uit te oefenen op migratie, al is ook hier de vraag hoe realistisch deze wens is. Met enig optimisme worden maatregelen zoals meer Europese samenwerking of een effectiever terugkeerbeleid geopperd. Vervolgens moet schoorvoetend worden erkend dat ze voorlopig onhaalbaar zijn. Het politieke draagvlak ontbreekt of er zijn morele ondergrenzen, vastgelegd in internationale verdragen, die we niet kunnen of willen loslaten. Kortom: er is sprake van handelingsverlegenheid.

De verschillende visies binnen de partij bieden echter wel stof voor levendige gesprekken. Gesprekken die niet alleen de tongen maar ook regelmatig de emoties losmaken. Migratie kan immers een zaak van leven en dood zijn, zoals beelden van drenkelingen op de Middellandse Zee aantonen. De gesprekken worden dan ook op het scherpst van de snede

gevoerd. Verwijten dat ‘het andere kamp’ redeneert op basis van emoties, electorale overwegingen of weinig kennis van zaken vliegen over en weer. De neiging is groot om de eigen positie en waarden te verabsoluteren en concessies aan de ‘tegenpartij’ te beschouwen als stap op een hellend vlak naar een morele afgrond of een culturele catastrofe. Het is daarom niet vreemd dat sommigen een drempel ervaren om het onderwerp überhaupt aan te kaarten. Is het mogelijk om wat meer ontspannen met dit thema om te gaan? Kunnen we de verschillende visies vervlechten tot één verhaal? Met zo’n verbindend verhaal is niet alleen onze partij, maar ook - en belangrijker - de samenleving gediend.

Goede verhalen

Voor dit verhaal dalen we af naar de beginselen die we delen. Die beginselen hebben te maken met onze ethiek, en voor christenen staat die nooit los van de Bijbel.

Als Wetenschappelijk Instituut hebben we al eerder willen aanstippen dat er drie ‘goede verhalen’ worden verteld over migratie. Deze drie verhalen vallen ruwweg samen met drie ethische systemen: de plichtethiek, de deugdeethiek en het utilisme (nutsdenken).¹⁵ Je kunt ze ‘goede verhalen’ noemen omdat ze vanuit een ethisch systeem een coherente visie op migratie formuleren.

In het eerste ‘goede verhaal’ gaat het om het volgen van regels die goed handelen definiëren: bijvoorbeeld het recht op asiel van de vluchteling en de plicht van de overheid om dat te verlenen. Door christenen wordt daarbij een stevig beroep gedaan op wat wordt gezien als Bijbelse normen van rechtvaardigheid. Deze zouden zijn vastgelegd in mensenrechtenverdragen, zoals het vluchtelingenverdrag.¹⁶

In het tweede verhaal staat de oefening in deugden als gastvrijheid en naastenliefde centraal. Deze deugden inspireren de vertolkers van dit verhaal niet alleen tot persoonlijke gastvrijheid, maar motiveren hen ook om zich politiek in te zetten voor een ruimhartig asielbeleid.

Het derde verhaal draait het om het nut van migratie voor de migrant en de autochtone bevolking. Woorden als ‘draagvlak’ en ‘sociale cohesie’ vallen geregeld. Om de negatieve gevolgen te beperken, zou migratie verminderd of in ieder geval beter beheerst moeten worden.

Dat de verhalen binnen hun eigen ethische systeem kloppend zijn, neemt niet weg dat het om – op het eerste gezicht – concurrerende visies gaat. In het politieke debat kan het hanteren van verschillende ethische systemen zomaar leiden tot een patstelling waarbij je elkaar niet meer bereikt.¹⁷ Dit lijkt het geval te zijn in het interne gesprek van de ChristenUnie over migratiebeleid.

Een eerste stap naar een verbindend verhaal over migratie is dan ook het besef dat elk van deze drie verhalen waardevolle elementen bevat. Het zijn perspectieven op goed handelen die elkaar aanvullen. Zo kan een eenzijdig gebruik van de Bijbel als heilig ‘wetboek’ leiden tot een onbuigzame opstelling. Ethische compromissen – denk aan de perikelen rond het kinderpardon – worden dan moreel twijfelachtige handelingen, slechts toelaatbaar om erger te voorkomen. Compromisvorming is echter op zichzelf een vorm van ‘goed handelen’, zo leert de deugdeethiek. En ook de gevolgen van migratiebeleid doen ertoe. Vaak is aandacht voor de negatieve gevolgen van striktere regulering van migratie: gewortelde asielzoekers die toch geen verblijfsvergunning krijgen. Maar een positief gevolg daarvan, zoals de vrede in de samenleving, is niet minder relevant.

Als we als christenen ruimte zoeken voor deze perspectieven, moeten we ook een diepgaande lezing van de Bijbel durven overwegen. Deze wortelt immers in een andere cultuur en tijd. Er is een vertaalslag nodig naar het migratievraagstuk van de eenentwintigste eeuw. En deze vertaalslag kan tot verrassende uitkomsten leiden.

Zo worden over migratie geregeld stevige normatieve standpunten ingenomen, waarbij de onderbouwing neigt naar biblicisme. Gastvrijheid krijgt dan een absolute invulling, waarvan het verdedigen een zaak van gelovige rechtvaardigheid is. Al te veel aandacht voor de grenzen van gastvrijheid zou slechts afleiden van de vervulling van een heilige Bijbelse plicht.

Anderen vinden het juist lastig waarden zoals ‘gastvrijheid’ en ‘rechtvaardigheid’ van een Bijbelse invulling te voorzien, juist omdat ze daarmee een absoluut karakter kunnen krijgen. Net zoals absolute geweldloosheid zou deze absolute gastvrijheid leiden tot geweld, misbruik en onrecht.¹⁸

Voor een evenwichtige invulling van gastvrijheid en rechtvaardigheid kan het helpen om afzonderlijke Bijbelteksten te lezen in de context van heel Gods Woord. Zo worden in het migratiedebat regelmatig teksten aangehaald met een inclusieve boodschap. Er is echter ook een Bijbelse lijn waarin juist de samenhang en zuiverheid van de nationale gemeenschap centraal staan.¹⁹ Denk aan Ezechiël, in wiens droom over een herstelde tempel buitenlanders geen toegang hadden tot het tempel terrein of Ezra’s campagne tegen gemengde huwelijken. Deze lijn loopt door in het Nieuwe Testament. De vaak aangehaalde uitspraak van Paulus dat in Jezus elk onderscheid tussen joden en heidenen wegvalt,²⁰ lijkt een breuk met deze lijn, maar ziet primair op de onderlinge relatie tussen gelovigen, en wordt elders in zijn brieven genuanceerd.²¹

Het kan bovendien helpen om taalkundig precies te lezen. Met de oudtestamentische teksten over ‘de vreemdeling’,

die wel degelijk gericht zijn aan een godsdienstige en politieke gemeenschap, moet behoedzaam worden omgegaan. De woorden die in het Nederlands vertaald zijn als 'vreemdeling' duiden verschillende groepen aan: geassimileerde bekeerlingen, waarvoor de joodse wetten golden, niet-geassimileerde ingezetenen en 'buitenlanders'. En ook die laatste categorie kende een fijnmazig onderscheid.²² Teksten met een meer inclusieve boodschap hadden zeker geen betrekking op Kanaänieten, die voor altijd buiten de joodse gemeenschap moesten blijven.

Tot slot is er veel voor te zeggen om in het zoeken naar Bijbelse wijsheid verschillende stemmen mee te nemen. Om het gelovig uit te drukken: voor het schrijven van een goed verhaal over migratie zijn 'alle heiligen' en 'alle mensen van goede wil' nodig.²³ Van de liefde voor de nationale gemeenschap van onze rechterflank tot aan het rechtvaardigheidsgevoel van de linkse asielactivist: in ieders positie is wel een vonk van Gods 'algemene genade' te bespeuren.

Gemeenschappen bouwen in een gebroken wereldwereld
Welke christelijk-politieke agenda levert deze zoektocht naar een goed verhaal over migratie ons op?

Velen binnen onze partij verlangen naar een daadkrachtig en onderscheidend actieplan dat de schreeuwers van links en rechts de mond snoert. Toch is, juist vanwege het verhitte gesprek, een gedeeld en goed verhaal ten minste zo belangrijk als voorstellen voor migratiebeleid - en gaat daar ook aan vooraf. Een goed verhaal is nodig om verschillende perspectieven en waarden met elkaar in gesprek te brengen. Een goed verhaal is ook nodig om rust te vinden in het migratiebeleid, want onrust en onduidelijkheid richten aan alle kanten schade aan.

Bij het zoeken naar dat verhaal vestigen we onze aandacht op twee kernideeën uit de christelijke traditie: besef van gebrokenheid en de waarde van gemeenschappen.

De levensbeschouwelijke stroming waarin wij wortelen onderkent dat de werkelijkheid maar ten dele maakbaar is. De gebrokenheid in de wereld kan niet door de overheid worden gerepareerd. Beleidsmakers die als sociaal ingenieurs het migratievraagstuk willen oplossen met *hotspots* of een Europees *Blue Card*-systeem, houden onvoldoende rekening met de tragiek van ons beperkte kunnen. Ook de taak en de macht van de overheid zijn gelukkig beperkt. Er is dan nog steeds niets op tegen om in potlood een nieuw migratiemodel te schetsen, zoals Joël Voordewind en Henk Valk onlangs deden in *Groen*. Zij wezen terecht op soms belabberde asielprocedures en de behoefte aan meer Europese samenwerking rond migratiebeleid. Van de door hen voorgestelde maatregelen moeten we alleen geen wonderen verwachten.

En ook ons kennen is beperkt. Zoeken naar een vanuit elk ethisch perspectief ideaal migratiebeleid, is het najagen van wind. Prediker waarschuwt ons voor dergelijke pogingen het leven in al zijn complexiteit te begrijpen en te beheersen. Accepteren dat een ethische benadering van migratie ons wat kost en dat we het migratievraagstuk niet gaan oplossen, behoedt ons voor de valse beloftes van politici die het migratievraagstuk 'wel even gaan regelen'.

Een goed verhaal, dat rekening houdt met onze beperkingen, draait uiteindelijk ook om gemeenschappen. Waar het nationalisme de natiestaat op het schild heft en het kosmopolitisme de broederschap aller volken omarmt, hecht de christelijk-sociale politieke traditie aan organisch gegroeide gemeenschappen. Verbondenheid met de wereld krijgt namelijk bij uitstek vorm in de sociale verbanden waarin wij leven.²⁴ Lokaal gewortelde gemeenschappen zijn de plek waar de wereld, in de vorm van een berooide vreemdeling, kan worden omarmd. Deze gemeenschappen moeten daarom beschermd worden in een door globalisering steeds vloeibaarder wereld. Maar het beschermen van gemeenschappen is geen doel op zich. Wat beschermd dient te worden is de ruimte om daadwerkelijk gastvrijheid en barmhartigheid te betrachten.²⁵ Zowel het aanmoedigen van ongeregelde migratie als het volledig op slot gooien van 'fort Europa' is in dit kader problematisch.

Het bewaken van grenzen draait niet slechts om het aantal gasten dat we verwelkomen. Eerder is in een publicatie van het Wetenschappelijk Instituut de metafoor van de *American dinner party* gebruikt.²⁶ Dat is een feest waar ruimte is voor veel gasten, gesteld dat ze door de voordeur komen, de regels respecteren en, niet onbelangrijk, ook iets te eten meebrengen.

Vanuit die metafoor kunnen bijvoorbeeld vraagtekens worden geplaatst bij de ruime toegang van migranten tot de voorzieningen van onze verzorgingsstaat. Door het ontbreken van wederkerigheid zet deze toegang de onderlinge solidariteit in onze samenleving onder druk. De wederkerigheid kan weer worden hersteld door de toegang tot sociale voorzieningen als ingroeimodel vorm te geven. Dat zou er bijvoorbeeld zo uit kunnen zien: een statushouder begint met een gedeelde woning en basale sociale voorzieningen, waarna met inburgeringsprestaties leefgeld en uiteindelijk een eigen woning kunnen worden verdiend.²⁷

Het herstellen van de wederkerigheid stuit mogelijk op juridische grenzen. Maar als aanpassing van verdragen nodig is om de wederkerigheid te herstellen, moeten we hiervoor niet terugschrikken. Door gemeenschappen te begrenzen, creëren we ruimtes waarin de onderlinge liefde kan bloeien

en waarin gastvrijheid ruimhartig kan worden betoond. Denk aan ondernemingen die arbeidsmigranten degelijk huisvesten en eerlijk belonen, kerken die zich bekommeren om migranten en hulpverleners die vluchtelingen opvangen.

Juist in de praktijk van het handelen van deze gemeenschappen wordt zichtbaar wat gastvrijheid betekent en welke grenzen zij heeft. Dit inzicht kan helpen bij het omgaan met het migratievraagstuk op beleidsniveau.²⁸

Omdat internationale verdragen niet vandaag of morgen zijn gewijzigd, kunnen we ons het beste oriënteren op de oplossingen die ons nu al vanuit de praktijk worden aangereikt. In het vervolg op dit essay gaan we daarom in gesprek met praktijkdeskundigen: wethouders, ondernemers, predikanten, ambtenaren, hulpverleners en natuurlijk migranten zelf. Want een goed verhaal over migratie begint met luisteren naar hen.

literatuurlijst

1. Wouter Beekers, *Nieuw nationalisme verdient een nieuw antwoord*, *Sociale Vraagstukken* (6 maart 2020).
2. ChristenUnie en SP, *Actieplan arbeidsmigratie* (december 2019).
3. H. Haas en K. Natter, *The determinants of migration policies. Does the political orientation of governments matter?* (The International Migration Institute, Oxford 2015).
4. NOS, *Nederland werd in jaren 10 drukker en ouder, inkomens groeiden met 8 procent*. (30 december 2019).
5. CBS, *asielverzoeken kerncijfers 1975-2006, gewijzigd op 27 juli 2007*.
6. L. Lucassen, *Naar een duurzaam migratiebeleid, lessen uit het verleden. Essays ter gelegenheid van het Hollands Spoor-debat over migratiebeleid* (WRR, Den Haag 2018).
7. Het recht op gezinshereniging vloeit voort uit [artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens](#).
8. CBS, *Bijna 180 duizend banen vervuld door Polen* (4 april 2019).
9. Een voorbeeld van deze visie op migratie is H. Obdeijn en M. Schrover (2008) *Komen en gaan* (Bert Bakker, Amsterdam 2008).
10. T. Friedman, *De aarde is plat. Ontdekkingsreis door een geglobaliseerde wereld*. (Nieuw Amsterdam, Amsterdam 2005), p. 19.
11. H. Entzinger, *Elementaire deeltjes – migratie* (Amsterdam University Press, Amsterdam, 2018), p. 114.
12. Hiertoe zijn in het najaar van 2019 interviews gehouden met politici en vertegenwoordigers van geledingen van de partij, twee focusgroepen met leden en verschillende informele gesprekken met medewerkers van de ChristenUnie. Tevens zijn externe uitingen, waaronder partijprogramma's en resoluties van het partijcongres, en enkele essays van cursisten van het fellowsprogramma van het wetenschappelijk instituut en de masterclass christelijksociaal denken en doen (kaderschool), bestudeerd.
13. Citaat van de Marokkaanse activiste Khadija Ryadi in K. Bogaert et al, *Het globale zuiden heeft nood aan rechtvaardigheid, niet aan hulp*, *Mondiaal nieuws* (9 juli 2019).
14. J. Bade en A. de Kemp, *Ontwikkeling en migratie*. (Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Internationaal onderzoek en beleidsevaluatie, Den Haag, 2018).
15. W. Beekers, *Gastvrij zijn betekent ook grenzen trekken*, NRC, 10 juni 2017. Zie ook M. Kosten en G. Spijker *Interview met Paul van Tongeren: Wat een politicus doet heeft een signaalfunctie*, *Denkwijzer* 2016, nr. 1.
16. Zie N. Wolterstorff, *Justice. Rights and wrongs*. (Princeton: Princeton University Press, 2008).
17. M. Verkerk, *Hoe voer je een discussie over medisch-ethische kwesties?* Groen 2018, nr. 3.
18. H. Boersma, (2004) *Violence, Hospitality and the Cross. Reappropriating the atonement tradition*, (Baker Publishing Group, Ada, 2004) p. 178.
19. J. Ralston, Als God gasten en vreemdelingen op hun pad brengt in R. de Reuver et al. *Van migrant tot naaste, plaats maken voor jezelf*. (Kok Boekencentrum, Utrecht, 2018).
20. Bijvoorbeeld Galaten 3:28 en Romeinen 10:12.
21. Romeinen 1:16 en 11.
22. J.P. Burnside, *The status and Welfare of immigrants, The place of foreigners in Biblical law and its relevance to contemporary society*, (Jubilee Centre, Cambridge, 2001).
23. Efeze 3:18.
24. J. Hoogland. *Christelijke reflecties op de tegenstellingen van onze tijd*, *Sophie Jaargang 9*, 2019.
25. M. Kaemingk. *Christian Hospitality and Muslim Immigration in an Age of Fear*. (William B Eerdmans Publishing Co, Grand Rapids, 2018).
26. L. Pasterkamp, *Geordende globalisering. Essays over vrede, recht en gemeenschap* (Wetenschappelijke Instituut ChristenUnie, Amersfoort, 2019).
27. Zie voor het idee van gedeelde woningen: S. Kennedy en L. Wijmenga, *Co-housing biedt ruimte voor vluchtelingen*, *Trouw* 4 september 2015.
28. R. van Putten, *De ban van beheersing. Naar een reflexieve bestuurskunst* (Boom uitgeverij, Amsterdam, 2020).